

הפוטנציאל של הכנה לקריירה והמשך הלימודים בתוכניות למידה בלתי פורמלית

בעבר, תעודת סיום של בית ספר תיכון אפשרה להיקלט בהצלחה בשוק התעסוקה בארצות הברית, אך מצב זה השתנה. מחקרים מראים, כי כיום מרבית המשרות דורשות סוג אחר של השכלה על-תיכונית. כדי להתקבל למשרות הללו צעירים נדרשים להראות מגוון מיומנויות שזכו לכינוי "מיומנויות המאה ה-21". הכוונה למיומנויות של חשיבה ביקורתית, שיתוף פעולה, תקשורת, יצירתיות, הסתגלותיות, דמיון ויזמות. אולם, תכניות הלמידה הפורמליות אינן מתמקדות בהקניית מיומנויות אלו ומעניקות הזדמנויות מעטות בלבד לפיתוחן. בתי הספר התיכוניים מתמקדים בעיקר בקידום מיומנויות אקדמיות בסיסיות, שהן חשובות כשלעצמן, אך אינן מאפשרות לתלמידיהן להתקדם לאחר בית הספר מעבר להיקף הזדמנויות מוגבל. המצב חמור עוד יותר כשמדובר בתלמידים מאוכלוסייה מוחלשת. תלמידים במצב סוציו-אקונומי גבוה משתמשים ברשתות חברתיות ובהון חברתי ותרבותי הנמצא ברשותם כדי לזכות בגישה לשירותים ולהזדמנויות שאינם נגישים לצעירים ממעמד סוציו-אקונומי נמוך; מערכת החינוך הפורמלית משעתקת את אי השוויון החברתי ואינה מאפשרת לתלמידים מהאוכלוסייה המוחלשת להשיג מובילות חברתית. תוכניות בלתי פורמליות, כמו אלה שלאחר בית הספר ותוכניות קיץ, עשויות לסייע בהכנת צעירים לרכישת קריירה והשכלה על-תיכונית, המהוות בסיס להצלחה.

ניתן להצביע על תוכניות חינוך בלתי פורמליות אחדות בארצות הברית, המכוונות להשגת היעד הנ"ל:

- Upward Bound Math Science: תוכנית הכנה ללימודים בקולג', שפותחה על ידי משרד החינוך וכוללת רכיבים של לימודים לאחר בית הספר ולימודי קיץ. התוכנית מתמקדת בתלמידי תיכון מאוכלוסיות מוחלשות ומעניקה להם חוויות ומיומנויות להצלחה בלימודי הקולג' בתחומי המתמטיקה והמדעים. התוכנית מופעלת בשיתוף פעולה עם מוסדות אקדמיים וכוללת למידה משלימה ומגוון פעילויות ההעשרה, הנערכות על בסיס המשאבים של המוסדות האקדמיים (עריכת ניסויים מדעים, הזמנת מדענים להרצאות ולסדנאות, יציאות לשטח, חשיפה לחיים בקולג'). מחקרי הערכה מצביעים על הצלחת התוכנית בשיפור ההישגים האקדמיים של התלמידים המשתתפים בה ועל העלאת הסיכוי לסיים תואר ראשון במתמטיקה או במדע. יש לציין, כי השפעת התוכנית משמעותית במיוחד עבור תלמידים השייכים לקבוצות מוחלשות ולמעמד סוציו-אקונומי נמוך, מה שתורם לצמצום הפער בינם לבין עמיתיהם ממעמד הביניים והגבוה.
- Citizen schools: תוכנית הממומנת בחלקה על ידי מרכזי למידה קהילתיים של המאה ה-21 בשיתוף פעולה עם בתי הספר הציבוריים ומתמקדת בתלמידי כיתות ו'-ח'. התוכנית כוללת תמיכה אקדמית, חונכות ועבודה עם מתנדבים מבוגרים ושמה דגש על בניית קשר בין הכיתה לקהילה. שיטות הלמידה העיקריות הן למידה מבוססת פרויקטים ולמידה התנסותית, כאשר למידה מתבצעת בדרך כלל בהקשר הקהילתי. יעדי התוכנית כוללים: העשרה לימודית, חשיפה לאפשרויות שונות של בניית קריירה, הכנה לקבלת השכלה על-תיכונית וטיפול מיומנויות של המאה ה-21. מחקרי הערכה מצביעים על גידול במעורבות התלמידים ועל הישגים אקדמיים של המשתתפים; נצפית גם עלייה במוטיבציה להמשך לימודים.

- תכנית Project exploration: התוכנית פועלת בשיקגו ועוסקת בחינוך למדע בקרב בני נוער מאוכלוסיות מוחלשות, בדגש על בנות ומיעוטים. מטרת התוכנית לעורר מוטיבציה ללימודי מדע, לחשוף את הצעירים למגוון קריירות מדעיות ולהעניק להם את המיומנויות הדרושות להצלחה בתחום. התוכנית נשענת על בניית יחסי חונכות ארוכי-טווח, מגוון פעילויות העשרה, למידת חקר ולמידה התנסותית, המועברות בשיתוף פעולה עם האקדמיה. התוכנית מקדמת מעורבות משמעותית בתוך קהילת הלומדים. מחקרי הערכה מצביעים על הצלחת התוכנית בהקניית מיומנויות מדעיות והכוונה של הצעירים לקריירה בתחומי המדע.
- ניתוח התוכניות המצליחות, המכוונות להכנת הצעירים להמשך לימודים ולקריירה שעשויה להביא לצמצום פערים חברתיים, מצביע על מספר תובנות:
- לאור ההצלחה המוכחת של התוכניות הנ"ל, יש להפנות את המשאבים לפיתוח תוכניות חינוך בלתי פורמליות, שסייעו לילדים ולבני נוער מאוכלוסיות מוחלשות בקביעת יעדים בתחומי הקריירה והלימודים לאחר סיום בית הספר ובכישות מיומנויות הדרושות לעולם התעסוקה המודרני.
- במסגרת עיצוב התוכניות יש לקדם שיתופי פעולה עם הקהילה, האקדמיה והמעסיקים.
- על התוכניות לפתח מיומנויות הנדרשות למאה ה-21.
- על התוכניות לקדם מעורבות צעירים באמצעות למידה מתוך הקשר, באמצעות מתודות של למידה מבוססת פרויקטים, למידה התנסותית, למידת חקר ולמידה שיתופית, בדגש על התמודדות עם האתגרים של העולם האמיתי.
- על תוכניות הלמידה הבלתי פורמלית להיות קשובות לצורכי הקהילה.
- יישום ההדגשים הללו יאפשר לתוכניות החינוך הבלתי פורמלי למלא תפקיד חברתי משמעותי בהכנת צעירים מקבוצות אוכלוסייה מוחלשות למעבר לעולם התעסוקה ו/או להמשך לימודים לאחר סיום בית הספר, וכן לצמצום פערים חברתיים ולהתמודדות עם אתגרי העתיד.

התקציר מבוסס על המאמר:

Brand, B., & Valent, A. (2013). Potential of career and college readiness and exploration in afterschool programs. In Peterson, T. K. (Ed.), *Expanding minds and opportunities: Leveraging the power of afterschool and summer learning for student success* (pp. 23-29). Washington, DC: Collaborative Communications Group.